

2. METODOLOGIA

2. METODOLOGIA

La metodologia per a l'elaboració del present Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals segueix les indicacions del Prototipus de Catàleg de paisatge elaborat per l'Observatori del Paisatge (maig de 2006), ja esmentat en el capítol 1. Per tant, és una metodologia comuna a la resta de catàlegs de paisatge de Catalunya.

El Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona no s'ha plantejat com un simple exercici d'assaig metodològic, sinó que ha estat concebut per obtenir uns resultats específics. No s'ha d'oblidar que el primer destinatari dels catàlegs de paisatge és el Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya, que té la tasca d'integrar-los en els plans territorials parcials, tot esperant que serveixin també de base per implementar polítiques de paisatge en d'altres departaments i administracions. Així doncs, per garantir-ne la màxima aplicabilitat i utilitat, el nivell de claredat i de concreció pretén ser molt elevat, tant pel que fa al text com a la cartografia.

Encara que l'abast territorial d'aquest catàleg es correspon amb el conjunt de les sis comarques (Anoia, Bages, Berguedà, Moianès, Osona i Solsonès) que conformen les Comarques Centrals, cal considerar en tot moment la continuïtat territorial del paisatge, que sovint obvia delimitacions administratives. Aquest fet ha condicionat de manera particular el plantejament i desenvolupament del catàleg ja que la situació geogràfica de l'àrea de treball ha implicat un veïnatge espacial constant amb cinc dels set àmbits territorials definits pel Pla Territorial General de Catalunya (Camp de Tarragona, Terres de Lleida, Alt Pirineu i Aran, Comarques Gironines i Regió Metropolitana de Barcelona).

2.1 Fases d'elaboració del Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals

El procediment per elaborar el Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals - el mateix que segueixen els altres catàlegs de paisatge - és el següent:

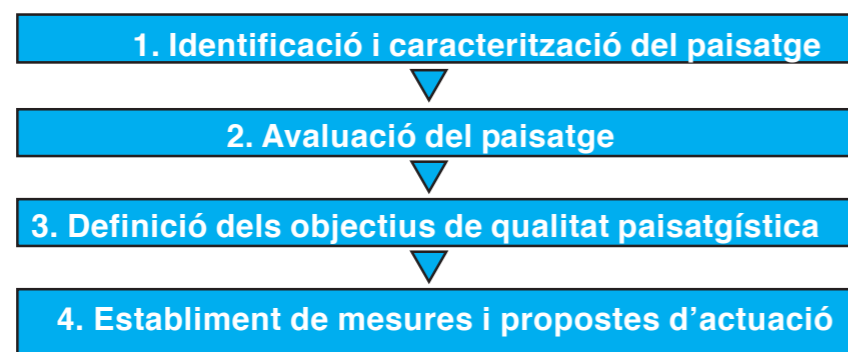

Figura 2.1 Esquema metodològic seguit en la confecció del Catàleg de paisatge

Fase 1. Identificació i caracterització del paisatge

En aquesta primera fase s'han identificat les àrees del territori que tenen un caràcter similar, prenent com a base l'estudi dels elements naturals, culturals i visuals que configuren el paisatge, així com d'aquells altres de caràcter més perceptiu i simbòlic, i s'han classificat les àrees identificades –que prenen el nom d'**unitats de paisatge**, seguint les determinacions de la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya. Aquestes unitats han estat cartografiades i se n'ha descrit el caràcter, tot inventariant els valors paisatgístics de cadascuna –recollint els valors atribuïts per la població– i descrivint la dinàmica general del paisatge i els factors naturals i socioeconòmics que han intervingut i intervenen en la seva evolució i transformació. Aquesta fase també ha analitzat la possible evolució futura del paisatge, bo i considerant les dinàmiques naturals del medi, així com les tendències socioeconòmiques, la legislació vigent i la implementació de les polítiques territorials, urbanístiques i sectorials.

Fase 2. Avaluació del paisatge

L'avaluació del paisatge s'ha efectuat per mitjà de la identificació de les debilitats, amenaces, forteses i oportunitats del paisatge, en clau de sostenibilitat, tant per tot l'àmbit territorial com per a cadascuna de les unitats de paisatge reconegudes.

Aquest anàlisi s'ha demostrat ser útil per a les anàlisis globals i integradores de les situacions i les organitzacions complexes.

Fase 3. Definició dels objectius de qualitat paisatgística

Aquesta tercera fase ha consistit en la plasmació de les aspiracions de la col·lectivitat pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn, després de conèixer-ne l'estat, els valors i les dinàmiques, tant per a l'àmbit territorial com per a cada unitat de paisatge. En la definició dels objectius de qualitat, l'opinió dels agents implicats en les transformacions que tenen lloc en el paisatge i en el seu ús ha tingut un paper rellevant.

Fase 4. Proposta de mesures i accions

Després de formular els objectius de qualitat paisatgística, en aquesta última fase s'ha concretat un seguit de mesures i accions perquè s'integrin en forma de directius de paisatge en el Pla territorial parcial de les Comarques Centrals elaborat pel Departament de Territori i Sostenibilitat i perquè s'impulsin des de les administracions públiques per tal d'assolir els objectius de qualitat definits en el pas anterior.

Cal destacar que en el decurs de les diferents fases d'elaboració del Catàleg s'han dut a terme experiències de participació **pública i social**, adreçades a totes les persones interessades en aportar el seu coneixement, visió i aspiracions per tal de millorar el resultat del treball. El procés de participació es descriu en l'últim apartat de la metodologia.

2.2 Identificació i delimitació de les unitats de paisatge

Hi ha moltes metodologies de delimitació d'unitats de paisatge, i també són nombroses i diverses les variables a considerar. En tots els casos, el concepte de paisatge del qual es parteix i l'objectiu de l'estudi condicionen l'escala d'anàlisi, les variables utilitzades i la metodologia escollida.

Una anàlisi dels estudis fets sobre paisatge a Catalunya constata que, per delimitar i caracteritzar les tipologies de paisatge, s'ha emprat principalment el concepte «unitat de paisatge», que alhora forma part d'una família de conceptes afins que sovint expressen realitats diferents.

Aquesta diversitat en la conceptualització del terme ha contribuït a enriquir les visions que es tenen sobre els paisatges, però, com a contrapartida, no ha facilitat la comunicació entre els especialistes.

En aquest sentit, els catàlegs de paisatge pretenen donar un sentit nou i un significat únic a la unitat de paisatge, d'acord amb les tendències que s'observen en l'anàlisi del paisatge a escala europea i internacional, tendències que donen cada vegada més importància als elements dinàmics i intangibles del paisatge (a més dels estàtics i materials), a l'hora de definir-ne el caràcter.

Les unitats de paisatge són porcions del territori amb un mateix caràcter, és a dir, són caracteritzades per un conjunt d'elements que contribueixen a fer que un paisatge sigui diferent de l'altre, i no millor o pitjor. Així, les unitats de paisatge es basen, principalment, en els elements que estructuren el territori (les muntanyes, els rius, la xarxa de camins) i en la seva organització (sòl agrícola, forestal o urbà), però considerant alhora que aquest paisatge té unes dinàmiques determinades que han contribuït –i contribueixen– a afaiçonar la imatge actual (processos irreversibles d'urbanització, transformacions agrícoles), i amb una tradició cultural i una història particular que difícilment es poden identificar amb la simple superposició de capes cartogràfiques. El caràcter de la unitat depèn, doncs, de la combinació de formes del relleu (muntanyes, valls, planes, etc.), de cobertes del sòl (cultius, zones urbanitzades, boscos de ribera, etc.), de l'organització de l'espai, de la dimensió històrica (estructures paisatgístiques seculares i modernes), de la percepció (textura, colors, formes, visibilitats, etc.), de les transformacions immediates o de les relacions que s'estableixen entre la població i el seu paisatge (proximitat, vincles emocionals, sentiment de pertinença, etc.).

En aquest sentit, cada unitat de paisatge serà única, singular, diferent de la resta que li són veïnes i

de les d'altres racons del país, atenent a criteris estructurals, funcionals i històrics diversos. Tot plegat no implica desconèixer ni menysprear aquells possibles elements afins entre dues o més unitats de paisatge, ni tampoc oblidar l'existència de paisatges en xarxa, que, sense ser constitutius d'unitats de paisatge, poden ajudar l'observador a entendre millor l'especificitat paisatgística de l'àmbit territorial.

La unitat de paisatge, doncs, s'entén en els catàlegs de paisatge com una part del territori caracteritzada per una combinació específica de components paisatgístics de naturalesa ambiental, cultural i perceptiva i de dinàmiques clarament recognoscibles que li confereixen una idiosincràsia diferenciada de la resta del territori. La identificació i posterior caracterització de les unitats de paisatge contribuirà a la comprensió i visualització de l'estructura i el funcionament general del territori i de la diversitat paisatgística de cadascun dels set àmbits del planejament territorial. En definitiva, les unitats de paisatge expressen els grans conjunts paisatgístics existents en cada àmbit territorial.

Cal ressaltar que el Catàleg de paisatge no està concebut com una suma d'inventaris de diversos espais d'interès paisatgístic, sinó que les unitats de paisatge cobreixen tot el territori de les Comarques Centrals, de manera que cada punt o cada lloc pertany sempre a una determinada unitat de paisatge.

Aquest matís és important perquè deixa clar que els catàlegs no atenen només aquells paisatges amb valors escènics, harmònics o ecològics excepcionals, sinó que abasten tot tipus de paisatges fins cobrir l'últim racó del territori, sobretot aquells que tenen una menor protecció o atenció.

El resultat final de la definició de les unitats de paisatge per a cada àmbit territorial serà la identificació de les peces bàsiques del ric i divers mosaic paisatgístic de Catalunya i les peces territorials sobre les que es fonamentarà la política de paisatge a Catalunya. Aquest fet atorga a les unitats de paisatge que resulten de l'elaboració dels catàlegs una importància molt notòria.

2.2.1. La identificació i delimitació de les unitats de paisatge a les Comarques Centrals

a) Selecció i obtenció de les bases digitals d'informació territorial rellevant

En una primera fase del treball es van recopilar totes les capes d'informació geogràfica corresponents a aquells factors que a l'escala de treball escollida condicionen en gran mesura la configuració de les unitats de paisatge. Sobretot les bases digitals relatives al relleu (litologia, altitud, pendents, orientacions), la vegetació i els usos i cobertes del sòl. També s'ha utilitzat *on line* la cartografia penjada en el servidor de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC) (bàsicament les escales 1:5.000; 1:25.000 i 1:50.000), tant del mapa topogràfic com del ortofotomapa.

La litologia s'ha obtingut a partir del mapa geològic digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, mentre que l'altitud i els pendents han estat obtinguts a partir del Model digital d'elevacions del terreny (MDE) de Catalunya que subministra també l'ICGC i a partir del qual es va extreure la informació relativa a l'altitud, els pendents i les orientacions, variables que depenen directament de la configuració del relleu.

La litologia, les diferències d'altitud i el pendent dels vessants permeten explicar part de les característiques d'un determinat paisatge ja que tenen un paper important en la distribució de les comunitats vegetals i dels aspectes relacionats amb les activitats humanes, tant de tipus agrari, com industrial o urbà, a més de condicionar sovint el traçat de les grans infraestructures de comunicació.

A les Comarques Centrals tenen presència importants unitats de relleu que formen la geomorfologia de Catalunya, especialment el Prepirineu, la serralada Prelitoral i la depressió de l'Ebre, fet que introdueix una gran varietat de tipus geomorfològics i de formes de relleu, que doten al paisatge d'una gran diversitat, així com de característiques pròpies a cada àrea.

Els usos del sòl constitueixen un factor important en la caracterització i delimitació de les unitats de paisatge. L'espai forestal, agrari o urbà presenta una gran diferenciació pel que fa als elements i les morfologies que els caracteritzen, així com de les energies que hi incideixen, fet que permet a quasi qualsevol ciutadà distingir a primer cop d'ull els paisatges on predomina netament un o altre us del sòl. L'anàlisi dels usos del sòl orientat a la delimitació i caracterització de les unitats de paisatge s'ha basat en la utilització dels mapes de cobertes del sòl del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) i de l'ICGC.

Aquests usos del sòl s'han agrupat en unes 14 categories, tot i que no totes són presents a cadascuna de les unitats de paisatge delimitades, tal com pot apreciar-se a la gràfica «Usos del sòl» inclosa al capítol «Paisatge actual» de cada unitat.

Un primer resultat ràpid ha estat una individualització d'àrees que presenten un predomini molt alt de les cobertes forestals: bàsicament les muntanyes del Sistema Transversal, la serralada Prelitoral i el Prepirineu, on precisament s'instal·len les zones de pendents més forts, menys aptes pels conreus. En segon lloc es detecten uns espais amb predomini dels usos agrícoles, principalment les planes: Pla de Bages, Plana de Vic. A continuació apareixen les zones on domina el mosaic compost per conreus i boscos, especialment als altiplans i replans: Lluçanès, Moianès, Replans del Solsonès. Les àrees urbanitzades es troben disperses per tot el territori tot i que hi destaquen les aglomeracions de Vic, Manresa i Igualada.

En una segona lectura més detallada s'ha incorporat la informació sobre la vegetació facilitada pel mapa dels hàbitats de Catalunya, informació que ha permès diferenciar dins les àrees amb predomini de les cobertes forestals aquells tipus de vegetació de caràcter marcadament diferent i que per tant dotaven de

Cartografia de base

- Cartografia topogràfic (ICC) 1:50.000 i 1:5.000
- Ortofotomatges (ICC) 1:25.000 i 1:5.000

Cartografia temàtica

- Base geològica (DMAH, 2003)
- Cartografia de l'Atlas Climàtic de Catalunya (DMAH, 1996)
- Mapa de cobertes del sòl de Catalunya (CREAF, 2001)
- Usos del sòl (DMAH, 2004)
- Cartografia dels hàbitats de Catalunya (DMAH, 2004)
- Corine Land Cover 2000 (AEMA)
- Hàbitats d'interès comunitari (DMAH, 2001)
- Espais naturals de protecció especial (DMAH, 2003)
- Pla d'espais d'interès natural (DMAH, 2003)
- Xarxa Natura 2000 (DMAH, 2004)
- Zones humides DMAH, 2001)
- Inventari d'espais d'interès geològic de Catalunya (DMAH, 2002)
- Forest gestionada pel Departament de Medi Ambient (2001)
- Activitats extractives (DMAH, 2004)
- Activitats extractives en domini públic hidràulic (DMAH, 2004)
- Activitats extractives abandonades (DMAH, 1999)
- Zones vulnerables per contaminació de nitrats de fonts agràries (DMAH, 2004)
- Delimitació de zones inundades per a la redacció de l'INUNCAT (1:50.000)
- Mapa de perill bàsic d'incendi forestal (DMAH, 2002)
- Mapa de models de combustible i d'inflamabilitat (DMAH, 2001)
- Gestors de residus municipals i de la construcció (DMAH, 2005)
- SITPUC (DPTOP)
- SIGPAC (DARP)
- eGIPCI (Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya)
- SITMUN (Sistema d'Informació Territorial Municipal, Dip.Barcelona)
- SIMA (Servei Interactiu de Mapes Ambientals, DMAH)

Figura 2.2 Principals materials cartogràfics utilitzats en la confecció de les unitats de paisatge de les Comarques Centrals.

personalitat pròpia el paisatge, a vegades traduïda en un cromatisme estacional, altre en l'alternança de les fulles a l'arbre. Aquests és el cas, per exemple, de la vegetació perennifòlia en front de la caducifòlia, fet que permetia diferenciar les àrees de l'Alt Ter i el Cabrerès-Puigsacalm amb les del Cadí o la vegetació de les unitats més seques on el pi blanc i l'alzina són clarament dominadores. Aquesta informació també permetia diferenciar, per exemple, entre la vegetació de brolles o matollars, molt característiques de zones recentment abandonades per l'agricultura o a indrets on la climatologia o la litologia no permet altres desenvolupaments vegetals, i els prats subalpins existents als nivells més alts del Prepirineu (Cadí, Serra del Verd).

Ocupació	Àrea en ha	%
Aigua continental	1279,38	0,23
Infraestructures viàries	4599,81	0,82
Urbanitzacions	5153,77	0,92
Nuclis urbans	4713,65	0,84
Zones industrials i comercials	2505,78	0,45
Conreus herbacis de secà	141969,64	25,30
Conreus herbacis de regadiu	1246,93	0,22
Fruiters de secà	1748,20	0,31
Fruiters de regadiu	30,65	0,01
Vinya	3013,22	0,54
Prats supraforestals	4211,63	0,75
Bosquines i prats	149442,30	26,63
Bosc d'esclerofil·les	21146,66	3,77

Figura 2.3. Principals ocupacions del sòl a les Comarques Centrals.

b) Integració en un Sistema d'Informació Geogràfica i generació de mapes auxiliars basats en la superposició de capes

Tota la informació cartogràfica digital va ser tractada amb un Sistema d'Informació Geogràfica (SIG). El SIG permet el tractament estadístic i cartogràfic de la informació obtinguda i la generació d'una sèrie de mapes auxiliars per a la delimitació de les unitats, molts d'ells basats en la superposició de capes, alhora que la georeferenciació d'informació puntual (edificis, arbres monumentals, singularitats geològiques...).

c) Incorporació de la informació relativa a les visibilitats, la dimensió històrica, les dinàmiques, el sentit del lloc i el coneixement expert del territori

L'exposició visual en la configuració de les unitats de paisatge

A través de Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG) es van realitzar càlculs de visibilitat sobre un model digital del terreny (MDT) obtingut a partir de corbes de nivell de la base cartogràfica a escala 1:5000 de l'ICC, sobre el qual es tenen en consideració també les masses boscoses (obtingudes des del mapa dels hàbitats) com a barreres visuals.

La visual generalment es genera des de punts fixos que coincideixin amb localitats històriques o d'interès singular amb bones perspectives o des d'un mirador determinat per a tal funcionalitat. En el cas de les visuals viàries o lineals (carreteres i GR), a partir de la integració de seqüències en el tram considerat en funció dels punts amb major potencial de visibilitat. A les carreteres s'ha triat l'ubicació del conductor dins de l'automòbil i amb un angle de visió panoràmic, és a dir, es consideren totes dels direccions tot i reconèixer la dificultat, i perill, que això pot representar pel conductor d'un vehicle en moviment.

Per obtenir les zones d'alta exposició visual es determinen les zones amb més exposició a partir de la superposició dels diferents àmbits visuals resultants dels estudis de visibilitat parcials. Aquestes àrees són enteses com a zones de fragilitat degut a la importància que tenen com a imatge visual i com a àmbits susceptibles de transformació. En són exemples els cims de les àrees muntanyoses com a horitzons permanents, o els vessants de les valls tancades.

També es posa èmfasi en el primer pla visual ja que es considera que aquest és on es distribueixen les «figures» que es projecten en el fons i és fonamental per la percepció dels impactes. Aquest primer pla s'ha classificat en dues categories: les parts més compactes i nítides i les parts més fragmentades.

Les parts compactes en general es consideren més fràgils visualment. Amb tots aquests càlcul i variables s'ha obtingut el mapa del grau d'exposició visual de les Comarques Centrals.

Dimensió històrica

Les estructures, els patrons i molts dels elements que caracteritzen alguns paisatges, sobretot els rurals, tenen el seu origen en èpoques passades i han perviscut fins als temps actuals, alguns, amb pocs canvis. En són bons exemples alguns nuclis antics de poblacions (Vic, Santpedor...), l'estructura parcel·lària (algunes provinents de les centuriacions romanes), la propietat de les terres, algunes tipologies constructives (masies, xarxes de canals de regadiu, molins, barraques, torres, castells), juntament amb la xarxa de camins i altres infraestructures de comunicació i transport (carreteres, ferrocarrils), moltes vegades coincidents amb els límits parcel·lars dibuixats per les centuriacions romanes esmentades, o amb la traça realitzada per ells mateixos. La pervivència d'aquestes empremtes del passat en el territori contribueix a definir el caràcter d'un determinat paisatge així com la seva identitat.

Dinàmiques

La definició de les unitats s'ha basat també en el reconeixement d'aquelles dinàmiques presents en el territori amb capacitat per caracteritzar alguns paisatges determinats. Es tracta sovint de paisatges molt canviants com són especialment les perifèries urbanes. En aquest sentit, s'han de tenir en compte projectes que afectaran en un futur immediat parts del territori i que no consten en les cartografies de referència.

Sentit o pertinença del lloc

La relació social i econòmica ancestral establerta entre la població d'un territori i aquest, entre un poble i un indret proper (ermita, santuari, riu, mirador...) o el reconeixement especial de determinats paisatges (per un succés històric, pel seu ús quotidià, per la celebració d'un aplec...) són, entre altres, alguns factors -sovint intangibles-, que ens identifiquen amb un determinat paisatge i que s'han tingut presents en la definició de les unitats de paisatge. Aquest sentit de pertinença ha quedat especialment copsat a les diverses sessions informatives dutes sobre el terreny (Igualada, Manresa, Manlleu, Berga i Solsona), i que suposaren la modificació d'alguns dels límits proposats inicialment per l'equip redactor.

Coneixement expert

Malgrat la utilització dels procediments tècnics descrits en els punts anteriors i de les consultes a la població, la identificació de les unitats de paisatge no és possible sense un coneixement expert del funcionament, tant del paisatge i les energies que mantenen el sistema en funcionament, com del sistema territorial general, que donen lloc a les estructures, els patrons i els elements que constitueixen el component morfològic del paisatge. Funcionament i sistema territorial que són també responsables de les dinàmiques que provoquen la transformació del paisatge al llarg del temps. Al mateix temps, cal dur un exhaustiu treball de camp, que confirmi o modifiqui els resultats dels processos inferits.

d) Esborrany de les unitats

A partir de la informació obtinguda en les fases anteriors es va efectuar una delimitació inicial de les unitats de paisatge.

e) Incorporació de les aportacions obtingudes en el procés de participació ciutadana

Finalment, les aportacions rebudes en els diversos processos de participació i entrevistes personals endegats durant tot el procés d'elaboració d'aquest catàleg, i culminats amb la participació ciutadana a través d'una consulta web durant el període del 23 de novembre de 2009 a l'1 de març de 2010, han ajudat a confirmar i/o redefinir els límits i els noms de les unitats de paisatge.

2.3 Identificació de valors en el paisatge

La identificació dels valors del paisatge és un dels aspectes principals del Catàleg de paisatge. S'ha pretès identificar els valors presents en el paisatge per mitjà d'una classificació que reculli la diversitat d'aquests: uns descansen en els atributs morfològics, uns altres estan relacionats amb la dimensió perceptiva i un darrer grup deriva del sistema de valors de què es dota cada societat o grup cultural.

Aquesta identificació de valors ha convertit els catàlegs de paisatge en un instrument d'interès per a àmbits i administracions diverses, ja sigui per a dissenyar estratègies turístiques (cal recordar que el paisatge és un actiu de primer ordre), com per a integrar-los en iniciatives d'educació en el paisatge, entre moltes altres funcions ja esmentades.

L'anàlisi dels valors del paisatge consta de dues parts: la identificació dels «paisatges reconeguts» (Taula 2.3), és a dir, la identificació i cartografia d'aquells espais de vàlua reconeguda normativament (parcs naturals, reserves naturals, etc.) i la identificació dels valors del paisatge, és a dir, els que no estan reconeguts normativament, tractats des de diferents dimensions.

La consideració de l'expressió artística del paisatge plasmada sobretot en obres literàries i pictòriques ha estat tinguda en compte a l'hora d'identificar alguns valors que s'escapen als procediments estàndards de les anàlisis territorials i fins i tot del treball de camp. Això ha inclòs l'aportació efectuada al llarg de la història per artistes i escriptors que han transmès en les seves obres paisatges amb atributs estètics i simbòlics que, sovint han estat creats per ells mateixos. Les representacions del paisatge permeten conèixer les relacions entre la societat, o una part d'aquesta, i el paisatge en un moment històric determinat. Així, les postals, els quadres o les guies de viatges mostren paisatges que responen a una determinada concepció social i que influeixen enormement en l'imaginari col·lectiu. Les fonts d'informació emprades

Àrees d'interès paisatgístic:

- Espais definits al Pla director del sistema costaner (PDUSC).
- Espais d'interès segons els plans especials per a la protecció del medi natural i del paisatge.
- Espais d'interès definits a les cartes del paisatge.

Àrees reconegudes a la normativa sobre espais naturals:

- Parcs nacionals (reconegut com a categoria de gestió de la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura).
- Paratge naturals d'interès nacional (reconeguda per la UICN com a Monument Natural).
- Reserves naturals (distingint entre les de fauna salvatge, les integrals i les parcials). Les tres són categories de gestió definides per la UICN.
- Parcs naturals.
- Espais d'Interès Natural (PEIN), reconeguts per a la UICN com a «paisatge protegit terrestre o marí».
- Pla especial (normativa de protecció d'espais).
- Pla especial (normativa urbanística).
- Refugi de caça.
- Zona de caça controlada.
- Paisatges pintorescos a escala local, establerts per la *Llei 9/93, de Patrimoni Cultural de Catalunya*. Són àrees d'un especial interès arquitectònic o històric designades per les autoritats locals per a la seva preservació o per enfortir el seu caràcter i aparença.

Espais reconeguts estrictament pel seu interès geològic:

- Inventari dels espais d'interès geològic de Catalunya.

Espais reconeguts estrictament pel seu interès cultural:

- Bé cultural d'interès nacional.

Espais reconeguts a escala europea:

- Zona d'especial protecció per a les aus (ZEPA).
- Xarxa Natura 2000.

Espais reconeguts internacionalment:

- Geoparc Mundial Unesco de la Catalunya Central.
- Reserva de la Biosfera.
- Zona especialment protegida del Mediterrani.
- Àrees designades com a Patrimoni de la Humanitat.

Figura 2.4: Espais reconeguts legalment que s'han pres en consideració en la identificació dels paisatges. Font: Prototipus de catàleg de paisatge elaborat per l'Observatori del Paisatge (maig de 2006).

per determinar quina concepció es tenia –i es té– del paisatge en un moment determinat han estat principalment: la pintura, els gravats, les litografies, les postals, les guies de viatges, la literatura, els pòsters turístics, la fotografia, etc. Com assenyala el geògraf paisatgista Eduardo Martínez de Pisón: «a vegades els valors del paisatge són més visibles a les biblioteques que al camp».

Per a la identificació dels valors de caire més cultural i perceptiu (com els estètics i simbòlics), i, per tant, de valoració més subjectiva, és molt important conèixer l'opinió de la gent que viu en un territori. A través del procés de participació ciutadana, que es descriu més endavant, s'han pogut identificar els paisatges que reuneixen aquests valors.

El conjunt de valors del paisatge han estat agrupats dins els següents tipus i es descriuen detalladament en el capítol 7 de Valors en el paisatge (Volum I):

- **Naturals i ecològics.** Valors vinculats a un paisatge quan la combinació d'elements del territori, en comparació a d'altres, li confereixen una rellevància, una singularitat o una qualitat en la qual els aspectes

naturals i ecològics aconsegueixen un paper central. Aquests paisatges es poden caracteritzar, per exemple, per una peculiar geomorfologia, una extraordinària biodiversitat i una important funció ecològica.

- **Estètics.** Valor referit al potencial d'un paisatge per a transmetre estímuls, sensacions o impressions, generalment visuals, capaces de provocar emocions. Aquesta capacitat depèn, entre altres aspectes, del color, la diversitat, la forma, la proporció, l'escala o la textura dels elements del territori però, també, de la relació entre ells. Aquests paisatges poden ser, per exemple, escenaris configuradors, singulars o amb contrastos.

- **Històrics.** Valor lligat a la condició d'un paisatge com a document o testimoni d'un fet o d'un procés de la història d'una comunitat. La major o menor rellevància d'aquest paisatge dependrà, entre altres aspectes, de la capacitat dels elements del territori de transmetre un missatge o de la seva monumentalitat. Aquests paisatges poden ser, per exemple, àrees amb una gran concentració de determinats elements, conjunts o recintes monumentals, escenaris amb un element, infraestructures lineals o espais de memòria.

- **Simbòlics i espirituals.** Valors atribuïts a un paisatge que és capaç d'evocar qualitats morals, conceptes espirituals, idees socials o relats fabulosos fins al punt de generar en una comunitat sentiments de pertinença o expressions d'identificació. Aquests valors es poden associar a qualsevol element o conjunt d'elements del territori. Així doncs, els paisatges poden ser, per exemple, elements morfològics, escenaris amb làmines d'aigua, un mosaic agroforestal, un nucli urbà o un espai associat a un element emblemàtic.

- **Socials .** Valor relacionat amb l'ús del paisatge com a escenari per a determinades activitats a l'aire lliure pròpies del temps de lleure. La importància d'aquest paisatge dependrà de la major o menor freqüentació continuada del lloc. Alguns dels escenaris susceptibles d'admetre aquest valor són els espais públics, els espais protegits o els escenaris habilitats com a espais d'esbarjo.

- **Productius.** Valor referit a la capacitat d'un paisatge de generar beneficis econòmics a partir treure profit dels elements del territori. La qualitat d'aquest paisatge dependrà en gran manera de la capacitat de treure'n profit sense arribar a provocar situacions de banalització o de pèrdua de significat dels elements. Aquests paisatges poden ser, per exemple, espais de caràcter industrial i comercial, agrari, forestal o turístic.

2.3.1. Representació cartogràfica dels valors

La metodologia de la cartografia dels valors del paisatge de les Comarques Centrals ha partit de la identificació i la selecció dels elements del territori que es poden considerar dipositaris de valors paisatgístics. Aquests elements s'han obtingut a partir de treball de camp, de la cartografia temàtica existent o han estat digitalitzats des de fonts de tipus cartogràfic o documental que existeixen en format no digital.

Les fonts cartogràfiques utilitzades han estat de dos tipus: la cartografia de base topogràfica de l'ICGC i les cartografies temàtiques elaborades per diversos organismes oficials (Departament de Territori i Sostenibilitat i Departament de Cultura). Les bases topogràfiques s'han utilitzat per facilitar, tant la representació com la localització. De les cartografies temàtiques s'han utilitzat principalment els elements que tenen una distribució zonal com són els referits als usos del sòl, els hàbitats i els àmbits de protecció, i també s'han utilitzat elements puntuals procedents d'inventaris oficials (inventari de zones humides, castells, ermites i santuaris, i espais d'interès arqueològic i geològic, entre d'altres). Per altra banda, també s'ha prè de referència la cartografia del Pla territorial parcial de les Comarques Centrals, aprovat pel Departament de Territori i Sostenibilitat l'any 2008.

Un cop depurada la informació s'han generat les capes d'informació amb els atributs temàtics corresponents i s'ha classificat la informació d'acord amb els cinc grups de valors que han estat representats en un conjunt de mapes generals (mida A0) per a tot l'àmbit de les Comarques Centrals.

Els mapes de valors que formen part de la cartografia general del Catàleg són:

5. Valors naturals i ecològics.
- 6.1 Valors estètics. Elements configuradors.
- 6.2 Valors estètics. Patrons.
- 6.3 Valors estètics. Singularitats.
7. Valors històrics
8. Valors simbòlics i iespirituals.
9. Valors socials

També s'ha de remarcar que no tots els valors que s'han identificat són cartografiats, sovint per una qüestió d'escala. Aquells valors que no s'han pogut cartografiar han estat descrits, juntament amb la resta de valors, al capítol 7 de Valors en el paisatge (Volum I) i a l'apartat corresponent de les fitxes de cada unitat de paisatge (Volum II). En aquest sentit, en el capítol 7, per facilitar la comprensió del text, també s'han incorporat mapes esquemàtics d'alguns dels elements cartografiats en la cartografia A0 així com altra informació cartogràfica que s'ha considerat oportuna.

2.4 Identificació de rutes i els punts d'observació i gaudi del paisatge

Els principals elements que permeten la interacció entre la població i el territori són els punts d'observació i les carreteres i camins que permeten l'accés i la interpretació del paisatge. En aquest sentit, els catàlegs de paisatge identifiquen les principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge i en descriuen els paisatges que s'hi observen.

Els criteris per a la identificació dels miradors i de les rutes o itineraris han estat establerts per l'Observatori del Paisatge amb la col·laboració dels diversos equips tècnics que elaboren els catàlegs de paisatge.

Criteris pels itineraris rodats i no rodats:

1. Representativitat. Itineraris que permeten copsar la riquesa i diversitat de components paisatgístics (paisatges urbans, periurbans, litorals, agrícoles, de muntanya...), així com les singularitats pròpies de cadascuna de les unitats de paisatge.

2. Diversitat. Itineraris des dels quals percebre els principals valors del paisatge (naturals, estètics, històrics, socials, simbòlics...).

3. Visibilitat. Itineraris que disposen de punts amb gran visibilitat escènica.

4. Abast. Itineraris amb un major abast territorial, permetent, en el seu conjunt, una percepció adequada de tot l'àmbit territorial.

5. Accessibilitat. Amb l'objectiu d'afavorir l'accés al paisatge, s'inclouen itineraris pedestres, cicloturístics, i motoritzats (carreteres).

6. Simbolisme. Itineraris amb un significat històric o simbòlic per la població (camins de ronda, peregrinatges, rutes històriques, etc.)

7. Popularitat. Itineraris coneguts i valorats per la població, identificats a partir dels processos de participació dels catàlegs de paisatge.

8. Sinèrgia. Es prioritzen itineraris amb accessos i senyalització existents. Es tracta de trams de recorreguts ja institucionalitzats (GR, via verda, PR, etc.).

9. Complementarietat. Es prioritzen aquells que incorporen en el seu traçat els punts d'observació

prioritària (miradors) definits en els catàlegs de paisatge.

10. Seguretat. Itineraris que tenen un accés fàcil i un recorregut d'escassa dificultat, per a un gaudi del paisatge òptim.

criteris per a la identificació dels miradors:

1. Visibilitat. Miradors amb àmplies panoràmiques (tenint present que sovint una visibilitat panoràmica molt extensa impedeix la percepció d'alguns detalls pel fet que la llunyania tendeix a difuminar el territori visible).

2. Proximitat visual. Miradors des dels quals es poden percebre millor els elements que caracteritzen un determinat paisatge (unitat de paisatge).

3. Representativitat. Miradors des dels quals es pot copsar la riquesa i diversitat de paisatges de Catalunya (unitats de paisatge), així com varietat de components paisatgístiques (paisatges urbans, periurbans, litorals, agrícoles, de muntanya...).

4. Diversitat. Miradors des dels quals es poden percebre els principals valors del paisatge (naturals, estètics, històrics, socials, simbòlics...).

5. Abast. Miradors que s'estructurin en xarxa, permetent, en el seu conjunt, una percepció adequada de tot el territori català, evitant miradors molt pròxims entre si.

6. Accessibilitat. Amb l'objectiu d'afavorir l'accés al paisatge, en general, miradors accessibles amb cotxe o que no requereixen caminar més de 30 minuts.

7. Varietat d'emplaçaments. S'inclouen cims, colls, llocs dins les poblacions (places i altres espais públics), elements arquitectònics destacats (castells i ermites) d'accés públic, miradors de carretera, en camins de ronda, refugis, o altres elements simbòlics atribuïts per la població (llocs amb personalitat local o regional i amb forta càrrega simbòlica).

8. Popularitat. Miradors coneguts i valorats per la població, identificats a partir dels processos de participació dels catàlegs de paisatge.

9. Sinèrgia. Sempre que sigui possible, s'haurien de prioritzar miradors amb accessos i senyalització existents.

10. Complementarietat. Quan sigui possible, haurien de formar part d'itineraris paisatgístics.

Els miradors i els itineraris d'observació del paisatge s'han cartografiat en els mapes 4.1 i 4.2 de la cartografia general i descrit en el capítol 8 de la memòria (Volum I).

2.5 Anàlisi de la dinàmica del paisatge

En aquest apartat s'han identificat les dinàmiques, activitats i processos que incideixen més notòriament en la configuració del paisatge actual de les Comarques Centrals a partir dels principals factors de canvi (la urbanització, el turisme, les activitats recreatives, les extractives, les infraestructures, els incendis forestals i les activitats agràries) i descrivint la seva incidència sobre el paisatge.

En aquest apartat també s'han identificat els possibles escenaris paisatgístics de les Comarques Centrals tot analitzant, en clau estratègica, la interrelació entre els diversos factors, com les dinàmiques naturals (successió de la vegetació, canvi climàtic), les tendències socioeconòmiques (despoblament, envelliment, immigració), així com les conseqüències fruit de la implementació de les polítiques territorials, urbanístiques i sectorials vigents.

S'ha considerat la influència dels **agents endògens**, entesos com aquelles estratègies i actuacions preses per administracions, entitats i ciutadans que poden condicionar l'evolució dels paisatges: conservació de la natura, forestal, agrària, planificació hidrològica, indústria, infraestructures i transports, activitats extractives, residus, energies, turisme, etc. També s'ha considerat l'efecte de la dinàmica natural (successió vegetal) en els ecosistemes de les Comarques Centrals.

També s'ha considerat la influència dels **agents exògens**, entesos com aquelles estratègies generals de caràcter indicatiu o prospectiu que no són d'àmbit català, però que poden condicionar l'evolució del paisatge de les Comarques Centrals, com, per exemple la Política Agrària Comunitària.

Aquestes dinàmiques s'expliquen en el capítol 5 de la memòria (Volum I), juntament amb la descripció del paisatge actual. Per altra banda, aquest capítol es veu complementat pel mapa 10, de dinàmiques en el paisatge, de la cartografia general.

2.6 Avaluació del paisatge

L'avaluació del paisatge s'ha efectuat per mitjà de la identificació de les **debilitats**, les **fortaleses**, les **amenaces** i les **oportunitats** del paisatge, en clau de sostenibilitat, tant per a tot l'àmbit de les Comarques Centrals com per a cadascuna de les unitats de paisatge reconegudes. Aquest anàlisi ha demostrat ser útil per a les anàlisis globals i integradores de les situacions i les organitzacions complexes.

En essència, la metodologia consisteix en una síntesi dels punts forts i febles, tot diferenciant si són interns o externs al sistema territorial que s'avalua. En aquest cas, l'esmentat enfocament s'ha traslladat a l'àmbit paisatgístic. Així doncs, s'ha efectuat una diagnosi dels elements, factors i processos que suposen un risc d'alteració dels valors del paisatge o que poden significar una oportunitat de millora dels paisatges.

També s'han avaluat les fortaleses més significatives inherents a les dinàmiques externes, que poden variar les característiques del paisatge de les Comarques Centrals, les quals s'han explicat com a oportunitats que han de permetre fer front al desafiament que suposa l'existència dels factors de risc o amenaça identificats prèviament.

En l'aplicació d'aquesta metodologia d'avaluació al territori i al paisatge cal tenir en compte algunes particularitats, la més important de les quals deriva de la complexitat de l'element analitzat. El nombre de variables que poden afectar de manera més o menys directa un territori i el seu paisatge és molt gran: tendències macroeconòmiques, polítiques de les diferents administracions, canvi climàtic, dinàmiques inherents als agents locals, etc. És per això que abans de fer l'anàlisi és necessari seleccionar a priori una sèrie d'aspectes crítics d'especial rellevància, detectats per mitjà del coneixement del funcionament de les dinàmiques territorials actuals, per tal de centrar l'avaluació. Així mateix l'anàlisi de les variables externes requereix conèixer quins són els factors i les dinàmiques d'abast regional, nacional i internacional que tenen incidència directa o indirecta en el territori.

2.7 Identificació i caracterització dels paisatges d'atenció especial

El *Prototipus de catàleg de paisatge* preveu que, en aquells casos en què sigui necessari recollir l'existència d'espais amb trets molt singulars, es puguin identificar uns paisatges d'atenció especial que permetin precisar a una escala de més detall. Aquests espais són porcions de territori que presenten una determinada heterogeneïtat, complexitat o singularitat des d'un punt de vista paisatgístic, per exemple, els indrets amb una intensa i ràpida transformació dels seus usos, i que, per tant, necessiten directrius i criteris específics per poder ser protegits, gestionats i ordenats.

El paper dels paisatges d'atenció especial és clau per plantejar altres objectius de planejament que no siguin el merament territorial, com és el cas de l'urbanístic. Les decisions preses en l'àmbit urbanístic són, de fet, les que acaben tenint més incidència sobre el paisatge, o almenys les que són més fàcils de percebre per part de la població.

La identificació, caracterització i avaluació del paisatge en els paisatges d'atenció especial segueix procediments similars als descrits per a les unitats de paisatge. No obstant, es posa especial èmfasi en l'apartat propositiu, deixant en segon terme la seva caracterització, definint unes estratègies específiques dirigides a la protecció, gestió i ordenació d'aquests paisatges i proposant criteris i accions concrets per a desenvolupar-les.

Els paisatges d'atenció especial es delimiten tenint present els criteris següents:

- Poden pertànyer a una o més unitats de paisatge.
- Les escales de treball poden ser entre 1:25.000 i 1:10.000.
- S'ha intentat no multiplicar excessivament el nombre total de paisatges d'atenció especial resultants.

Així doncs, atenent als criteris d'heterogeneïtat, complexitat o singularitat, segons els casos, per a l'àmbit de les Comarques Centrals s'han definit els següents paisatges d'atenció especial (cartografiats en el mapa 2 de la cartografia general):

- Els prats supraforestals
- Els meandres del riu Ter
- Les dinàmiques lligades a l'eix transversal

2.8 Establiment dels objectius de qualitat paisatgística

Tal com estableix el Conveni europeu del paisatge, els objectius de qualitat paisatgística representen la «plasmació per part de les administracions públiques de les aspiracions de la col·lectivitat pel que fa les característiques paisatgístiques del seu entorn». Dit d'una altra manera, són la declaració per part dels ciutadans de les seves preferències paisatgístiques, o el que és el mateix, de quines són les característiques del paisatge que els ciutadans volen que es reconguin i com fer-ho.

La caracterització i avaluació del paisatge realitzades en les dues fases anteriors ha permès conèixer amb detall els fonaments naturals, històrics i culturals de les Comarques Centrals i les seves unitats de paisatge. Aquesta informació ha esdevingut bàsica per plantejar els objectius de qualitat paisatgística en el marc d'un desenvolupament sostenible.

Els objectius de qualitat paisatgística s'han formulat d'acord amb els atributs i qualitats del paisatge de cada unitat identificada, però també pel conjunt de l'àmbit territorial de les Comarques Centrals. Tal com estableix el Conveni europeu del paisatge, la formulació d'objectius de qualitat paisatgística ha de considerar les opinions del màxim nombre d'agents que intervenen sobre el paisatge i de la població en general. En aquest sentit han estat fonamentals les aportacions realitzades pels agents locals i la ciutadania en el procés de participació pública que s'ha implementat en l'elaboració d'aquest Catàleg. Per altra banda, aquests objectius s'han cartografiat representant els elements que els caracteritzen (mapa 11 de la cartografia general).

2.8.1.- Atributs dels objectius de qualitat paisatgística

Els objectius de qualitat paisatgística establerts compleixen els següents requisits:

- Sorgeixen de l'anàlisi del caràcter del paisatge, dels valors i impactes identificats, així com de les opinions expressades pels agents i els ciutadans.
- Responen a la pregunta «Quin paisatge volem?» i són de formulació clara i de fàcil comprensió.
- Es refereixen a les característiques del paisatge del conjunt de les Comarques Centrals i de cada unitat de paisatge.
- Aquells que poden territorialitzar-se, són cartografiats per a tot l'àmbit territorial, indicant els espais i elements que fan referència a cada objectiu.

- Combinen la percepció col·lectiva del paisatge (obtinguda a partir dels resultats dels processos de consulta i participació) amb consideracions ètiques i tècniques fetes per l'equip i basades en l'interès general.

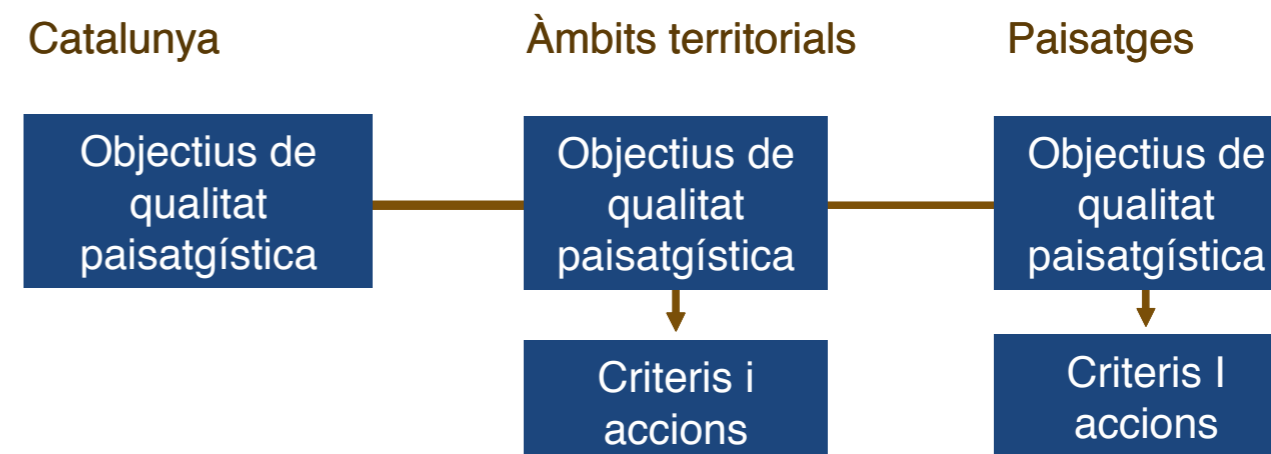

Figura 2.5: Esquema de formulació dels objectius de qualitat paisatgística, criteris i accions en els catàlegs de paisatge de Catalunya.

2.8.2.- Formulació dels objectius de qualitat paisatgística

Els objectius de qualitat paisatgística s'han formulat tant per a l'àmbit general de les Comarques Centrals, com per a cadascuna de les unitats de paisatge que s'han identificat.

Per a l'àmbit general, els objectius de qualitat paisatgística són coherents amb els objectius de qualitat paisatgística definits per a Catalunya, i s'han formulat seguint el model dels sis catàlegs aprovats fins ara, seguint el següent ordre: fotografia, enunciat, que respon a la pregunta «Quin paisatge volem?» i argumentació, que inclou un diagnòstic i una explicació del propòsit.

Per a cada unitat de paisatge s'han formulat els objectius de qualitat paisatgística que s'expressen amb un enunciat clar i territorialitzant-los quan ha estat possible. Aquests objectius es basen en les especificitats i característiques paisatgístiques (positives o negatives) que són pròpies de cada unitat i alhora són coherents amb els objectius de qualitat paisatgística definits per a tot l'àmbit territorial.

2.9. Establiment de propostes de mesures i accions

Un cop establerts els objectius de qualitat paisatgística, s'han concretat per a cada objectiu unes propostes de mesures (criteris) i accions específiques que s'haurien d'emprendre per tal d'assolir-los. Les esmentades propostes van adreçades, sobretot, a les polítiques territorials, urbanístiques i sectorials, però també tenen com a finalitat orientar les iniciatives i projectes dels agents econòmics i socials. No es tracta d'una llista exhaustiva de propostes, atès que l'assoliment de l'objectiu de qualitat paisatgística depèn en molts casos de dinàmiques que s'escapen de l'àmbit d'actuació del Catàleg. Algunes de les mesures (criteris) i de les accions proposades, per la seva naturalesa física i urbanística i la seva escala territorial, poden tenir una especial incidència en l'elaboració de les directrius de paisatge que han d'integrar-se en el planejament territorial. D'altres, poden generar, orientar i trobar la seva expressió en les diverses actuacions sectorials o en projectes d'escala més detallades.

Les propostes s'han formulat tan per a l'àmbit general de les Comarques Centrals, com per a cadascuna de les unitats de paisatge que s'han identificat.

Per a l'àmbit general, les propostes s'han formulat seguint les següents consideracions:

- Van dirigides tant a les polítiques territorials com les sectorials, a tots els nivells de l'administració (els catàlegs són un instrument útil per al conjunt d'administracions i entitats del país).
- Van més enllà de les propostes de preservació i han d'harmonitzar les actuacions futures, posant èmfasi en els elements, formes i conjunts paisatgístics més rellevants i característics de l'àmbit territorial.
- Fan èmfasi en aquells elements claus a tenir en compte en el planejament territorial i urbanístic i en l'atorgament de llicències en SNU (han de servir de base per als informes d'impacte i integració paisatgística).
- Es formulen seguint l'estructura i el model dels sis catàlegs de paisatge aprovats.
- Les propostes han de ser concretes, tot pensant que han de ser útils tant pel planejament territorial i urbanístic com per a estratègies de caràcter sectorial endegades per municipis, consells comarcals, diputacions o la pròpia Generalitat, entre altres institucions.

Per a cada unitat de paisatge s'han formulat propostes seguint les següents consideracions:

- Han de formular-se de la mateixa manera que les establertes per a tot l'àmbit, de manera que es defineixin per a cada objectiu de qualitat paisatgística de la unitat.
- Tant la proposta de criteris com la d'accions ha d'anar al detall, tot pensant que han de ser útils tant pel planejament territorial i urbanístic com per a estratègies de caràcter sectorial per municipis, empreses, consells comarcals, diputacions o la pròpia Generalitat, entre altres institucions.
- Han de ser concrets i dirigits a les particularitats de la unitat, clars en la seva formulació i realment aplicables.

2.10 Caracterització de les unitats de paisatge

Tal i com s'estableix en el Prototipus de Catàleg de paisatge, la segona part de la memòria està constituïda per les fitxes de cadascuna de les unitats de paisatge resultants. Les fitxes contenen els apartats i estructura que s'explica a la figura 2.6.

A l'hora de procedir a la realització de les fitxes de cadascuna de les unitats, per una part es compta amb la informació prèvia procedent de la caracterització general del paisatge de les Comarques Centrals (primera part de la Memòria), aplicable a cada unitat. D'altra part, però, i donat el major grau de detall que es requereix a la fitxa individualitzada, cal completar aquesta informació general amb un nivell d'aproximació molt més detallat i complet.

Des de l'equip tècnic, recollint l'experiència dels altres catàlegs realitzats anteriorment, es va considerar oportú contactar amb diversos experts territorials dels diferents àmbits, per tal que contribuïssin amb les seves aportacions, a complementar i enriquir la caracterització de cadascuna de les unitats de paisatge. Es tracta de persones, empreses i institucions, que, amb la seva experiència, aconsegueixen aportar un major nivell de detall en l'anàlisi de les diferents unitats de paisatge.

La llista de col·laboradors d'aquest Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals són diversos: membres del mateix equip tècnic; professors de la Universitat de Barcelona, de la Politècnica de Barcelona i de la de Lleida; professionals procedents de l'empresa privada; passant per persones vinculades a centres d'estudis o a entitats naturalistes, entre d'altres.

Un cop rebuts els resultats dels col·laboradors, des de l'equip tècnic del Catàleg de les Comarques Centrals s'inicien les tasques de redacció i maquetació de cadascun dels apartats de la caracterització,

Unitat de paisatge X	
DADES GENERALS	Descripció dels límits de la unitat de paisatge, la seva superfície, i enumeració dels municipis i les comarques afectats.
TRETS DISTINTIUS (CARÀCTER DE LA UNITAT)	Llista dels principals elements que donen caràcter a la unitat i la diferencien de les veïnes. Pretén ser un resum de la part de "caracterització del paisatge" de la fitxa, de manera que la llista ha d'incloure elements naturals, culturals, aspectes distintius de la dinàmica del paisatge, els valors, etc.
CARACTERITZACIÓ DEL PAISATGE	
ELEMENTS NATURALS QUE CONSTITUEIXEN EL PAISATGE	Descripció dels principals condicionants naturals del paisatge de la unitat (com el clima, la litologia, els processos geomorfològics, el relleu o l'aigua) i dels elements naturals que s'han desenvolupat sobre aquest substrat (com les formacions vegetals i els hàbitats).
EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL PAISATGE	Descripció de la seqüència evolutiva del paisatge i dels principals factors naturals, socials i econòmics que han propiciat els canvis al llarg de la història. No es tracta d'una llista d'esdeveniments històrics, sinó d'una explicació de com aquests esdeveniments han propiciat els canvis a la unitat al llarg de la història pel que fa al paisatge.
PAISATGE ACTUAL I LES SEVES DINÀMIQUES	Descripció del paisatge actual, és a dir, de la combinació dels elements descrits anteriorment que conformen l'estructura actual del paisatge de la unitat, i que en defineixen el caràcter així com les tendències i canvis presents i futurs que incideixen o poden incidir en la seva configuració.
EXPRESSIÓ ARTÍSTICA DEL PAISATGE	Una mostra del llegat artístic i literari de la unitat de paisatge. Poden ser relats de viatgers, textos literaris, cançons o altres manifestacions artístiques (dances, quadres) que constitueixen valors intangibles del paisatge.
VALORS EN EL PAISATGE	Descripció qualitativa dels principals valors paisatgístics: naturals i ecològics, estètics, històrics, simbòlics i espirituals, socials i productius.
PRINCIPALS RUTES I PUNTS D'OBSERVACIÓ I GAUDI DEL PAISATGE	Recull i descripció dels principals miradors i itineraris que permeten interpretar el paisatge..
AVALUACIÓ DEL PAISATGE	
AVALUACIÓ DEL PAISATGE	Presentació de les debilitats, amenaces, fortaleses i oportunitats per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge, en clau de sostenibilitat.
PLANIFICACIÓ DEL PAISATGE	
OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA	Presentació dels objectius de qualitat paisatgística.
PROPOSTA DE MESURES I ACCIONS	Proposta de mesures i accions per assolir els objectius de qualitat paisatgística.

Figura 2.6: Esquema de la fitxa tipus que s'ha utilitzat per a organitzar la informació de cada unitat de paisatge.

per a cadascuna de les fitxes d'unitats de paisatge, donant coherència interna al text, tant en els continguts, com en les extensions. En una segona fase, i amb tot el material procedent de les diverses fases de participació ciutadana, es procedeix a la redacció de la resta d'apartats d'avaluació i planificació del paisatge, així com a la revisió d'alguns apartats de la fase de caracterització.

L'equip tècnic també ha realitzat la cartografia temàtica de cada fitxa d'unitat de paisatge. La fitxa inclou un mapa de situació amb informació bàsica sobre l'àmbit territorial i dos mapes més que agrupen els valors (estètics, històrics, simbòlics, socials) amb els itineraris i els miradors. La finalitat d'aquests mapes es localitzar els elements amb valor i els punts d'observació més destacats que apareixen mencionats al text

2.11. Continuïtat de les unitats de paisatge entre àmbits territorials

Tal com estipula la llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya (8/2005), els àmbits dels catàlegs de paisatge són els mateixos que els dels Plans territorials parcials. Aquest fet planteja alguns reptes metodològics, especialment als límits entre els 7 àmbits en què s'ha dividit Catalunya. I és que en molts casos aquesta delimitació administrativa no coincideix amb els límits de les unitats de paisatge.

En total s'han definit 27 unitats de paisatge. D'aquestes delimitacions, 10 tenen els límits íntegrament dins de les Comarques Centrals, i 17 es prolonguen, de manera més o menys extensa, cap a altres àmbits territorials veïns (a la figura 2.7 es mostren les continuïtats d'unitats de paisatge entre àmbits territorials).

Les unitats de paisatge que no mostren continuïtat cap a altres àmbits territorials veïns són la Conca d'Òdena, la Conca Salina, el Lluçanès, el Moianès, Rubió-Castellat-Pinós, el Pla de Bages, la Plana de Vic, Port del Comte-Vall de Lord, els Replans del Solsonès, els Replans del Berguedà i la Ribera Salada.

La resta d'unitats estenen part de la seva delimitació cap a altres àmbits territorials, tot i que ho fan de manera desigual. Les unitats que tenen una part significativa de la seva superfície en l'àmbit territorial de les Comarques Centrals i una altra part significativa en altres àmbits són el Cabrerès-Puigsacalm, els Cingles de Bertí i Gallifa, els Costers de la Segarra, les Guillerries, el Montseny (que es troba repartit en tres àmbits territorials), Sant Llorenç del Munt i l'Obac-el Cairat, les Serres d'Ancosa i les Valls de l'Anoia. Per altra banda les unitats que tenen una superfície minsa en l'àmbit territorial de les Comarques Centrals i una superfície significativa en altres àmbits són l'Alt Gaià, l'Alt Ter, el Cadí, el Pla de Montserrat, els Serrats de Sanaüja i Llanera i la Vall del Llobregós. Finalment dues unitats tenen una superfície significativa en l'àmbit territorial de les Comarques Centrals i una participació minsa en altres àmbits: Capçaleres del Llobregat i Montserrat.

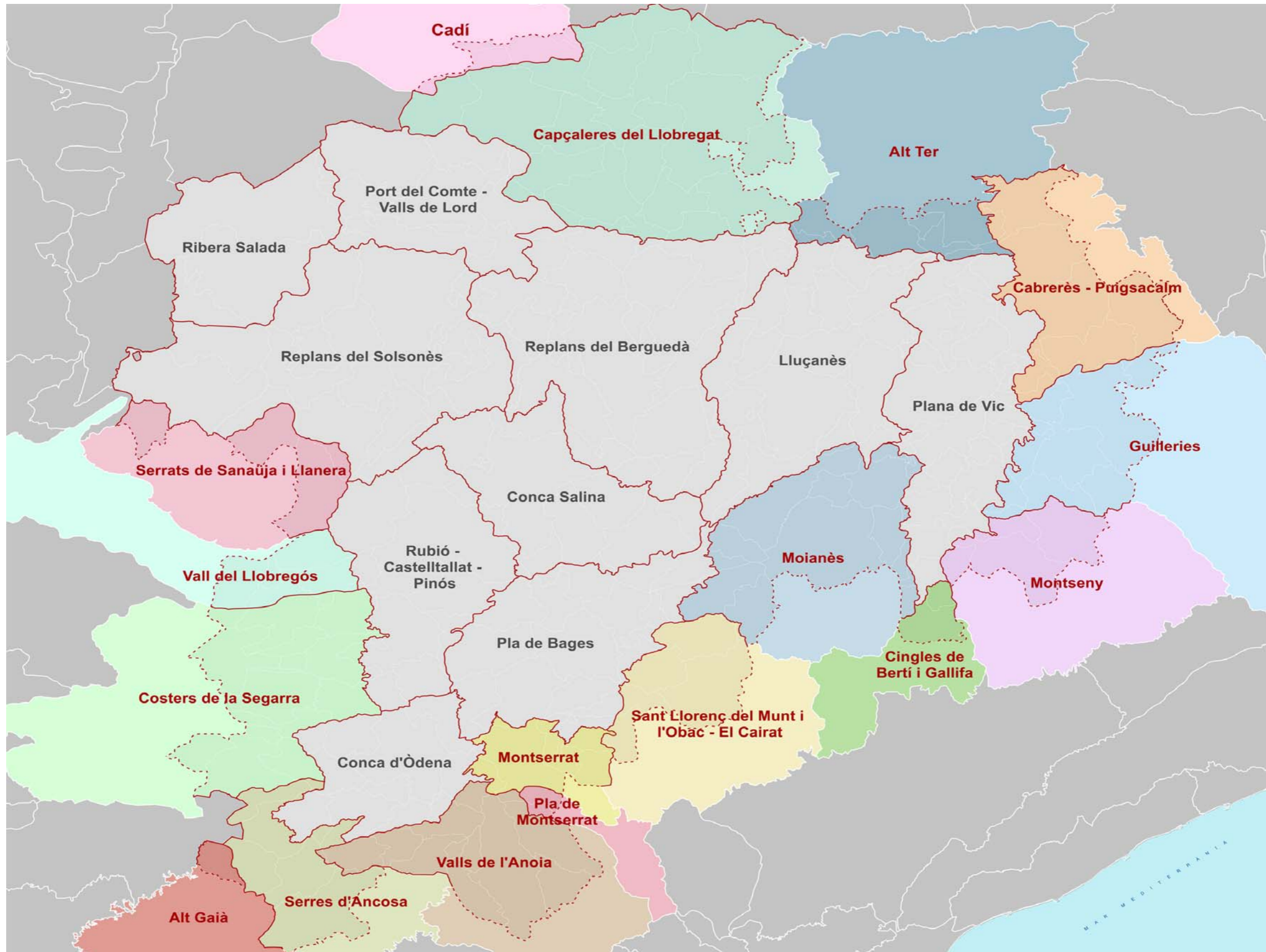

Figura 2.7: Esquema de la continuïtat d'unitats de paisatge entre àmbits territorials. La línia discontinua mostra el límit de l'àmbit de les Comarques Centrals en aquelles unitats de paisatge que tenen continuïtat en altres àmbits territorials.

2.12 Procés de participació pública i social

És fonamental que tothom pugui reconèixer el seu propi paisatge i que la ciutadania i les Administracions Públiques participin conjuntament en les decisions que es refereixen a la seva protecció, gestió i ordenació. És deure de l'administració garantir que els ciutadans puguin identificar i valorar el paisatge on viuen, entendre les dinàmiques que l'han transformat –i les que el transformen–, les seves oportunitats i potencialitats, els seus riscos, i disposar de les vies oportunes per poder decidir sobre el seu futur. Així ho reconeix el Conveni europeu del paisatge en l'article 5c: «l'administració ha d'establir procediments per a la participació del públic general, i els poders locals i regionals, i altres parts amb un interès en la definició i implementació de les polítiques de paisatges». La participació cal aprofitar-la, a més, per educar en els valors del paisatge.

El benestar ha de ser un concepte universal, i la vivència i percepció del paisatge hi poden contribuir. Determinades dimensions individuals i socials vinculades a l'ús i a la percepció del paisatge tenen uns efectes immediats i gens menyspreables en la possibilitat d'aconseguir benestar per part dels éssers humans. La seva major o menor qualitat de vida està estretament vinculada –de fet, cada cop més– a aquestes dimensions.

Cal recordar que el Decret 343/2006, de 19 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge, i es regulen els estudis i informes d'impacte i integració paisatgística, preveu en l'article 12 que un cop el catàleg del paisatge ha estat aprovat amb caràcter previ pel Departament de Territori i Sostenibilitat, ha de ser sotmès a un termini d'informació pública als ens locals i a les organitzacions econòmiques i socials concernides, mitjançant un anunci publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i en un diari de difusió

habitual en el territori objecte del catàleg del paisatge. Però més enllà d'aquest procés reglat que s'esdevé un cop el procés d'elaboració dels catàlegs s'ha acabat, la participació i consulta pública i social durant l'elaboració dels catàlegs de paisatge és rellevant atès que el caràcter del paisatge i els valors que li atribueixen són el resultat de les relacions d'identitat entre la societat i el seu territori. En aquest sentit, l'Observatori del Paisatge, amb la col·laboració de l'equip tècnic que ha elaborat el catàleg, va dirigir un procés de participació i consulta pública i social pel Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals que tenia com a objectiu principal que els agents implicats i els ciutadans a títol individual que ho desitgessin expressessin la percepció que tenen del paisatge, debatessin les transformacions que hi tenen lloc i poguessin contribuir a definir objectius per millorar-lo.

Els mecanismes de participació en el Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals han estat transversals i, per tant, presents durant tot el procés de la seva elaboració. La participació de la societat en cada fase d'elaboració del Catàleg de paisatge havia de donar resposta a diferents reptes. En la primera fase (Identificació i caracterització), és fonamental que la població reconegui i s'identifiqui amb el seu paisatge. En aquesta fase del procés es copsen els valors que els ciutadans de cada territori donen al seu paisatge i les dinàmiques i els processos que el transformen. En la segona fase (avaluació del paisatge), els agents de cada territori són claus per identificar les amenaces i les potencialitats paisatgístiques i per avaluar en quin grau ho són. En la tercera fase (definició dels objectius de qualitat paisatgística), la participació pren un paper rellevant amb l'objectiu d'incorporar els principals agents en la presa de decisions públiques sobre el paisatge. En la quarta fase (establiment de la proposta de mesures i accions), que representa la concreció en mesures de les preferències genèriques definides a la fase anterior, la participació dels agents és de nou un element clau.

Figura 2.8. Incidència de la participació en les fases d'elaboració dels catàlegs de paisatge. Font: Observatori del Paisatge de Catalunya (2010: 33)

La participació pública i social s'ha basat en l'aplicació de diferents mecanismes que s'han adaptat i combinat en funció de la fase d'elaboració del catàleg que es volia tractar.:

- Sessions informatives
- Tallers oberts
- Entrevistes a agents
- Tallers amb agents
- Bústia de paisatge
- Consulta web

- Sessions informatives i tallers oberts: Sessions organitzades conjuntament entre l'Observatori del Paisatge i la Direcció General de Participació Ciutadana (en aquell moment depenent del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya) per presentar el procés participatiu del Catàleg de paisatge a la ciutadania i als agents del territori, seguides d'uns tallers oberts, centrats a identificar i delimitar unitats de paisatge. Les sessions informatives tenien per objectiu donar a conèixer el procés d'elaboració i redacció del Catàleg, així com els mecanismes participatius associats. Es van realitzar sessions informatives i tallers oberts a les ciutats principals de l'àmbit d'estudi: Manresa (12 de juny de 2008), Manlleu (17 de juny de 2008), Igualada (19 de juny de 2008), Berga (30 de juny de 2008) i Solsona (1 de juliol de 2008).

- Entrevistes a agents: Es van entrevistar en profunditat 38 agents del paisatge per tal de conèixer la seva opinió sobre les problemàtiques, els valors, les característiques i els reptes del paisatge. Les entrevistes anaven adreçades als agents de manera individual, tot i que en algun cas es va convidar més d'un agent alhora. Les entrevistes es van realitzar entre els mesos de febrer i març de 2009. Alguns dels objectius que es van tractar de manera especial van ser:

1. Identificar paisatges homogenis o clarament diferenciables.
2. Detectar els valors, sobretot els més intangibles, dels paisatges de l'àmbit.
3. Recollir la percepció social sobre els canvis ocorreguts en els paisatges durant les darreres dècades.
4. Conèixer la visió de futur de les persones entrevistades pel que fa a les oportunitats que presenta el paisatge i les amenaces que poden condicionar-lo.
5. Implicar el món associatiu i professional en qüestions de paisatge.

Els agents entrevistats van ser: Amics dels Cingles del Collsacabra, Museu Comarcal del Berguedà, ADF Berguedà, Grup de Defensa de la Natura del Berguedà, Centre Tecnològic i Forestal de Catalunya, CEDRICAT, Centre Excursionista del Solsonès, Grup de Natura del Solsonès, Grup de Naturalistes d'Osona [GNO – ICHN], Institució Catalana d'Història Natural - Bages, Grup de Defensa del Ter, Àrea de promoció econòmica del Collsacabra, Consorci de la Vall del Ges, Orís i Bisaura, Consorci per a la promoció dels municipis del Moianès, Consorci del Lluçanès, Federació d'ADFs d'Osona, Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis – Museu Industrial del Ter, Universitat de Vic, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Delegació Osona), Unió Excursionista de Vic, Patronat d'Estudis Osonencs, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Delegació Bages-Berguedà), Federació d'Agroturisme de les Comarques d'Interior, DO Pla de Bages, Museu Comarcal del Bages, Parc de la Sèquia i Aigües de Manresa, Federació d'ADFs del Bages, Cambra de Comerç de Manresa, Centre Excursionista de la Comarca del Bages, Associació Meandre, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada– Club Excursionista de l'Anoia, Unió Excursionista de Catalunya a l'Anoia, Plataforma per la Retirada del Pla Director de la Conca d'Òdena, Col·lectiu Salvem el Pulmó Verd de l'Anoia, Associació per l'Estudi de la Natura de l'Anoia (AENA), Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya (JARC), Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona i l'Oficina de Promoció Turística de la Diputació de Barcelona. Per altra banda, el Col·legi de Geògrafs, la delegació d'Unió de Pagesos a Osona i l'associació El Saüquer, van realitzar aportacions per escrit.

- Tallers amb agents: El mecanisme va consistir en reunions de debat, efectuades el desembre de 2009, amb una selecció de representants d'institucions, entitats públiques i privades, sectors econòmics i socials o experts en la matèria, per a definir i prioritzar objectius de qualitat paisatgística i proposar criteris i accions. Es van celebrar 3 sessions a les capitals de l'Anoia, el Bages i l'Osona, per tal de garantir una participació representativa territorialment. En cada sessió, es van tractar aquelles unitats de paisatge més relacionades amb la seu de la sessió. A les sessions hi van participar 53 persones. La sessió que va tenir una participació més elevada va ser la d'Igualada, amb 20 participants, mentre que a Vic n'hi van assistir 19 i a Manresa 14.

- Bústia de paisatge: Es va habilitar una adreça electrònica, anomenada bústia de paisatge, on les persones interessades podien fer arribar la seva opinió sobre els catàlegs de paisatge i fer consultes. La informació (impactes, itineraris, miradors, valors, imatges, documentació, estudis) procedia tant persones a títol individual com d'agents del paisatge.

- **Consulta web:** La participació via Internet es va adreçar a la ciutadania en general, i facilitava l'expressió de l'opinió mitjançant qüestionaris electrònics. La infraestructura web per executar aquesta aplicació va ser oferta per l'Observatori del Paisatge, i la plana web va ser activa del 23 de novembre de 2009 a l'1 de març de 2010. El lema de la consulta va ser «Opina. El paisatge t'escolta» i la participació va ser oberta a tota la ciutadania. S'estructurà al voltant de les unitats de paisatge i perseguia divulgar el procés d'elaboració del Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals entre la ciutadania en general; contrastar alguns dels resultats obtinguts per l'equip redactor del Catàleg de paisatge durant les seves diverses fases d'elaboració (límits i noms de les unitats de paisatge, avaluació del paisatge, etc.); conèixer l'opinió i les preferències sobre els paisatges de les Comarques Centrals; i contribuir a la reflexió personal i al debat col·lectiu sobre el paisatge. La figura 2.10 mostra els principals resultats de la consulta.

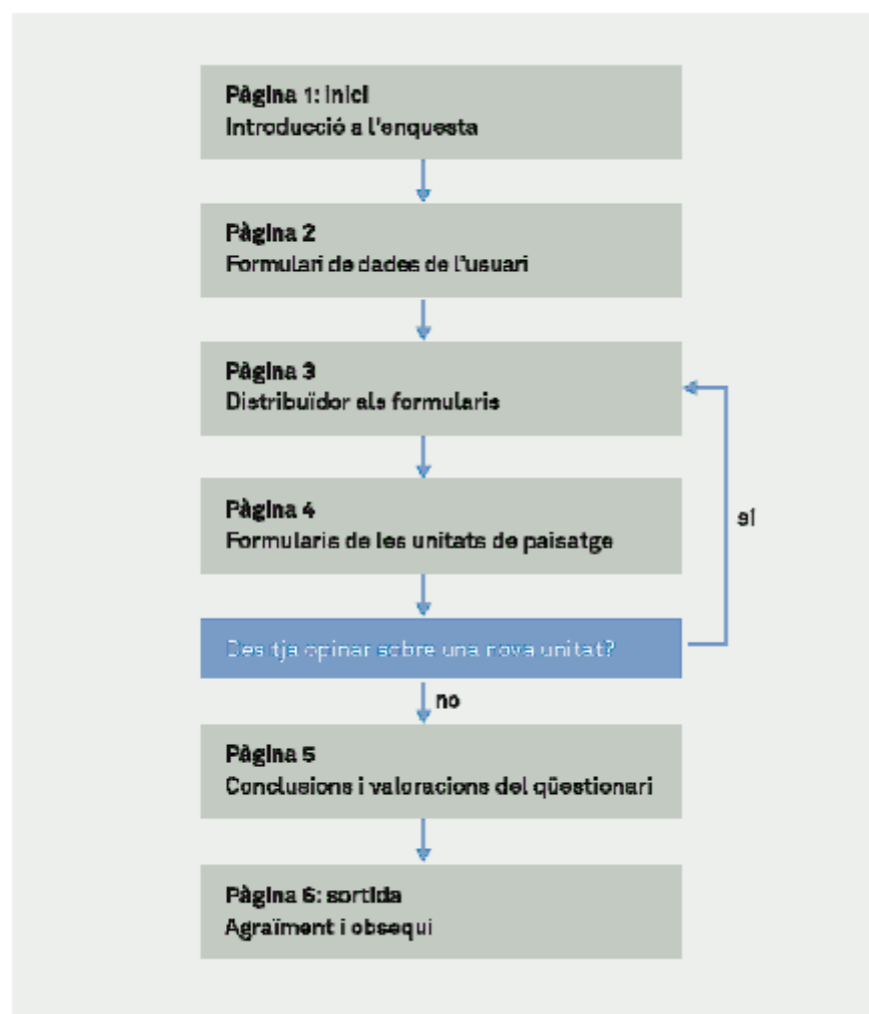

Figura 2.9. Esquema de la consulta per mitjà del web. Font: Observatori del Paisatge de Catalunya (2010: 46)

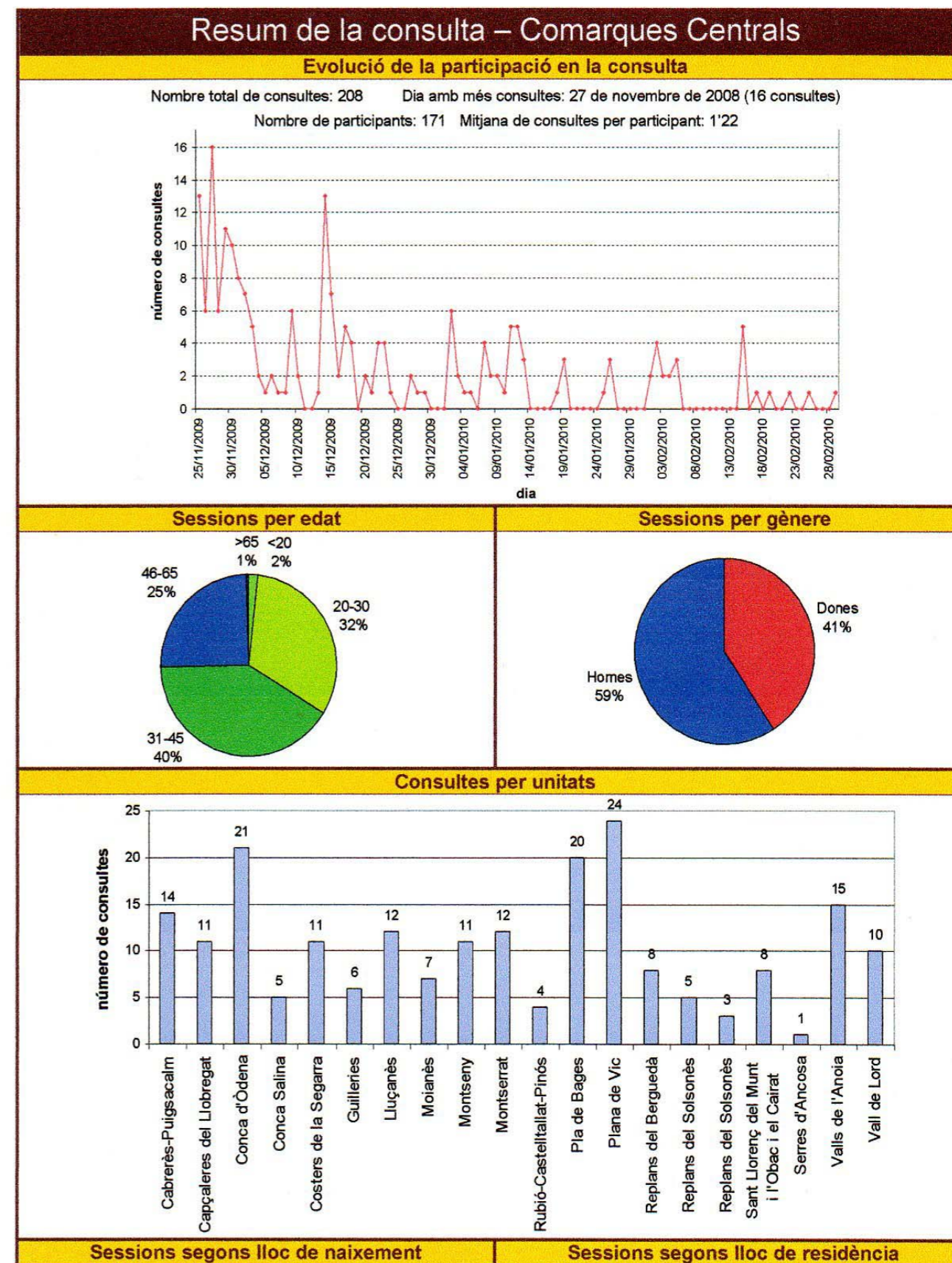

Figura 2.10 Resum de la consulta web a les Comarques Centrals.